

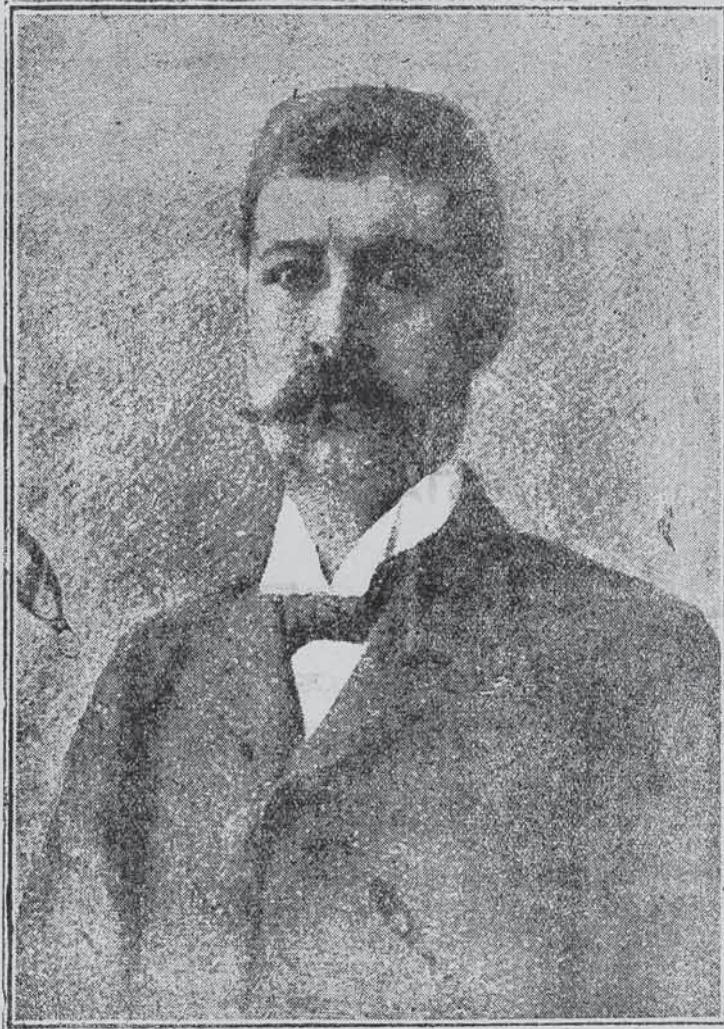
62 София,
Българска Земедѣлска и
Кооперативна Банка
София, януари 1942 г.

Илюстрация ИРИНДЕНЬ

7
Фото: А. Симеонов
София

Илюстрация
1942

500 лв.

ХРИСТО МАТОВЪ

БИБЛИОТЕКА НА Б. З. К. БАНКА

Година XIV.

Книга 1 (131)

1575/63

Чорапна и трикотажна фабрика

ГОЦЕ ИВАНЪ ГУЛЕВЪ

основана въ гр. Кукушъ – Македония презъ 1902 год.

Следъ войната презъ 1913 година унищожена отъ гърците. Обаче съ непоколебима въра въ бѫдащето бъ подновена презъ 1919 г. съ седалище гр. София

Собствено фабрично помещение
ул. Софроний 54 Тел. 3-24-30

СКЛАДЪ (магазинъ)
бул. Драгоманъ 22 **Тел. 2-50-96**

ПРОИЗВОДСТВО

на фини дамски чорапи отъ естествена коприна, марка

„БЛАГО“

плътни, трайни 51 прозрачни, трайни 81 и елегантни, дамски, памучни – воаланъ – отъ чистъ памукъ, марка

„БЛАГО“

СЪЩО ПРОИЗВОДСТВО

на Памучни детски, дамски, мъжки чорапи и на всички видове памученъ трикотажъ, марка

„ГИБЕТЬ“

Търсете навсъкъде производството на горните артикули, които се намиратъ навсъкъде ПРИ ИЗНОСНИ ЦЕНИ:

Запомнете и търсете най-финните и ненадминати по качество чорапи съ марка

„БЛАГО“ – „БЛАГО“

ИЛЮСТРАЦИЯ ИПИНДЕН

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ – СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телефон. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщението съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

ОТ НАРОДА "ALINDEN" — Illustrierte Zeitschrift — Pirotstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

"В. С. Г. РИЛ Г. М. Т. Д. И."

НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЪТЪ – ВДЪХНОВИТЕЛЬ И ВЪЗПИТАТЕЛЬ

Мой отдавнашънъ учитель, бившъ дългогодишенъ началяникъ на отдѣление въ М-вото на Благоустройството, следъ 12-годишно отсѫтствие отъ България миналата година дойде въ София по своя лична работа.

Той, г. инж. Гр. х. Ил., не можеше да се начуди на промѣната, която е заварилъ въ София, не само въ градоустройствено отношение—величествени сгради, външна красота, паважъ, чистота, градини, паркове, редъ въ движението, — но, и главно, въ преобразованието на бълг. гражданство — смирение, кротост, отношения — благи и учтиви, забележителна търпимост въ мненията на нѣкогашни противници, поразителна благовъзпитаност, небиваща досега трезвеност и разсѫдливост, едно държане, сравняващо се съ държането на непознаващи робството европейски народи — въобще, той заварва страната всецѣло преобразена.

Промѣната въ политическиятъ порядки, премахването на партийтъ, начинътъ на управлението, мирното съжителство на хора, които въ миналото не сѫ могли спокойно да се срѣщатъ, — съ една дума, издигването на българския народъ въ културно-просвѣтно и въ социално-икономическо стопанско отношение за него бѣ необяснимо.

— Вие живѣете, вие сте носителите на нейния напредъкъ, та това не ви обрѣща внимание, но за менъ, българинътъ, който я намирамъ така щастливо преобразена, считамъ се гордъ, че принадлежка на тая прославена страна, която великолепно бѣдеще очаква — заявяваше той съ голъма радостъ.

Сѫщото това впечатление добиватъ и чужденци, които вънъ отъ България сѫ слушали мно-

го неласкави отзиви за насъ българитъ, отзиви, на гласявани отъ специални агенции отъ съседните на София столици. „Какъ е могла тази малка страна да се издигне толкова високо въ своето едва 60 годишно сѫществуване следъ толкова разорителни войни, следъ такава жестока мъсть на враговете, които сѫ употребили такива старания да я разорятъ материално и да я хвърлятъ въ самоуничожение!“ — питатъ се тѣ.

И сърбите даже, които бѣха готови въ капка водаси да ни удавятъ, намиратъ поразителна промѣна въ българина. Толкова пакости цѣлъ четвъртъ вѣкъ ненаситно нанасяха тѣ на българина и въ деня на отплатата никакво зло не видѣха — нито на единъ сърбинъ нито косъмъ отъ главата не падна — въпрѣки отвратителните имъ закани, че следъ 3 месеца щѣли да се върнатъ и че всичко българско подъ ножъ щѣло да мине!

— На какво се дѣлжи тази грамадна промѣна всрѣдъ бълг. народъ, питаше моя бившъ учитель и даденъ му бѣ следния отговоръ:

— Това се дѣлжи преди всичко на вродените качества у българина — нѣма другъ народъ, който толкова силно да ламти къмъ просвѣта, както бълг. народъ. Нѣма по голѣмко село безъ пълна безъ гимназия, а прогимназиалното образование е задължително за всѣки младежъ. Напредъкътъ, който въ просвѣтно отношение сме прясвили въ единъ кждъ периодъ отъ три четвърти столѣтие е удивляющъ, и, ако въпрѣки всичко има още твърде голѣмъ путь да изминемъ, докато достигнемъ до пълно просвѣтление, това се дѣлжи не на нѣкакви наши вродени неджзи, а на вѣковното ни робство, което нито единъ народъ на свѣта не познава.

Н. В. ЦАРЬ БОРИСЪ III

Влиянието, което казармата упражнява върху войниците, е твърде голъмо — тя имъ внушава най-голъмите добродетели през престояването имъ подъ нейния покривъ, дето тъ прекарватъ поне 2 год презъ своята най-злагна възрастъ.

Но това се дължи и до твърде голъма степень на благотворното въздействие на нашия царь. Имаме си царь, какъвто на свѣта го нѣма — уменъ, просвѣтенъ, кротъкъ, благъ въ отошенията си, спокойенъ, съ здрави нерви, решителъ и смѣлъ, когато нуждата наложи, мѣдъръ, разсѫдливъ и легаленъ при опасни за страната и за живота му дни, трезвънъ — известенъ съ своята въздържаностъ, безъ е проявявалъ младенчески увлѣчения, допускани и оправдани отъ обикнов. хора—деспособенъ, вешъ познавачъ на всички економически и политico-философски тежнения, социологъ и общественикъ отъ I рангъ, трудолюбивъ, непознавашъ бездѣлието, канцеларистъ—примѣръ за подражание отъ цѣлата ни чиновническа иерархия—изпратенъ за подпись докладъ, имате го одобренъ най-късно на другия денъ — кога сколасва да извѣрши такава грамадна работа! — душа отзивчива — който не се е обѣрналъ къмъ него, молбата му не е оставала непроучена, а когато е било възможно и неудовлетворена — има трогателни случаи, въ които съ намѣсата си въ чужди страни той е спасявалъ живота на ценни наши хора — страдащъ съ страданията, радващъ се съ радостите на народа си — въобще носителъ, събирателна лещъ на народните ни въжделения и идеали, простъ, най-простъ въ отношенията си къмъ поданиците си, — безъ разлика на полъ и възрастъ, на положение и образование, на вѣра и народностъ, достъженъ за всички, приятель съ всички — твърде силна паметъ — съ когото е беседвалъ, макаръ и преди десетки години, помни го, прозорливъ — въ пълната смиль на думата държавенъ мѣжъ, предвиждащъ и долавящъ необходимите мѣрки, които трѣбва да се предприематъ, за да се избѣгне даденъ неджъ въ управлението на страната, буденъ стражъ на общонародните ни сѫдби, любящъ вседушевно и всесърдечно народа си, известенъ между цѣлото население съ своята щедростъ — нѣма година презъ която той да не е подпомогналъ страдащи селяни и граждани съ големъ дѣлъ отъ скромната своя заплата, способенъ да слага прѣста си въ раната на народната душа и да допринесе за нейното облекчение и излѣкуване. Могатъ ли да се изброятъ благодеянията и вниманието, което той е изразявалъ при най-разнородни случаи?

Царь — Величество не само поради положение то, което заема, не само поради тежката корона,

която носи върху главата си, но поради съзнанието, което е легнало дѣлбоко въ съвѣстта му за грамадната, за спасителната роля, която Провидението му е предопредѣлило да изиграе за спасението на своя родъ, поради истинското величие на своята душа и сърдце — никого не наскърби, никого не охули, никого не наруга — предъ никого своя же зълъ не размахна, надмеността му е непонятна — никому ржка не вдигна, както не малко деца и баби въ Македония изпитаха яростта на коронования глава, когато на въпроса му — ща си ти? — отговаряха — бугарка сумъ, — не заповѣда да се отрѣже нито една глава на мирни, иначе притѣрни граждани, чиято единствена вина е била, че не принадлежатъ на властвующата нация — както това стана при Търлисъ, Гарванъ и Ново село, а по-рано въ Кешанъ и Булгаръкъ — не избѣга отъ страната си, не напусна народа си, когато той прживѣваше най-тежки дни, усмиритель и успокоителъ — звезда, ярко блѣстяща въ бурните тѣмни нощи на България.

Въобще Величество въ пълната смиль на думата — притча во езицѣхъ въ села и колиби, въ градове и паланки.

Съ личното си участие и проявена решителностъ презъ време на войните получилъ обаянието всрѣдъ войниците си, — радостъ и гордостъ още отъ рождението си, отъ 24 год. насамъ царь — педагогъ сѫщи — влияе възпитателно върху народа само съ своя примѣръ.

Безъ да се смѣкне нито на сантимъ отъ височатата, на която Богъ го е поставилъ — вследствие нивелиращето влияние на срѣдата, всрѣдъ която се движи — той издигна българското общество на твърде високо стѣжало — въобще пратенъ отъ Бога вождъ, пазителъ и вдъхновителъ народенъ. Щастливъ, благословенъ народъ съ своя Царь!

Богъ милостивъ да удвои годините му, за да доизгради великата сграда, която той вижда въ своето умозрение, да създаде истинска, мощна, велика България.

Цѣлиятъ български народъ, всичките ново-приобретени земи, които дължатъ свободата си единствено на водената отъ него политика, ценятъ своя царь, обичатъ го, почитатъ го, кланятъ му се и величатъ Бога, че ги е дарилъ съ мѣжъ достоенъ и великъ,

Ему же подобаетъ слава,
ему же подобаетъ честь и поклонение
во вѣки вѣковъ, аминъ.

Честитъ да е рождениятъ му денъ.

K. X. Сов.

ВЪЗКРЕСЕНИЕ

Въ черенъ гробъ зарити бѣха
Три сестрици, три близнeta,
Много сълзи се пролѣха
Тамъ по китнитѣ полета.

Но си рожби майки найде
Три сестри, тѣзи три близнeta,
Нѣма слѣнци вече да зайде
По безкрайнитѣ полета.

Викнаха до болка съ радостъ:
— Ний сме три сестри близнeta
Ти ни връщаши нашата младостъ,
Майко чиста, майко света

Ще живѣемъ въ миръ честити
Подъ крилѣтѣ ти гранитни
Майко родна, майко света
Твои рожби сме близнeta.

Кр. Илиевъ.
отъ Народния театъръ

СВОБОДАТА

Нѣма по сладко, нѣма по скжло, по свето нѣщо отъ свободата за човѣка: тя му гарантира свободното сѫществуване, тя му отваря пѫтъ за цѣлия неговъ напредъкъ, осигурява му всичкитѣ условия и възможности да приложи цѣлата своя предприемчивост и всичкия свой трудъ, та мирно и спокойно, несмущаванъ отъ никого, да разгъне всичкитѣ свои умствени и физически сили за своето преуспѣване.

Свободата гарантира човѣшкото у човѣка — прави го да се чувствува господарь въ своя домъ, пъленъ владѣтель на своя имотъ и животъ.

Покрай правата, които създava, свободата изиска и налага чрезъ властта и известни задължения къмъ гражданинъ: да се не посѣга върху имота и живота, да се пази спокойствието и достоинството на другите — да се почитатъ законите въ страната — задължения, за чието нарушение се налагатъ наказания — отъ най-лекото до най-тежкото — до смъртното наказание.

Наказватъ се недостойните, за да се поучатъ, да се превъзпитатъ — да станатъ достойни граждани за напредъкъ. Наказанието не се налага за отмъщение, а служи като възпитателно средство за провинения и за неговите околни.

Достойните, просвѣтенинте, преданите на своя родъ граждани подъ робство сѫ били жестоко преследвани и наказвани и лишавани отъ свобода и животъ все съ една и сѫща цель — окончателното имъ унищожение като врагове на владетелката страна, макаръ даже да не сѫ вършили, нито замисляли каквото и да е зло противъ нея — така, чисто и просто по подозрение, по гузна съвѣсть — тѣ глаждатъ очите на владетеля.

Обратно — недостойните, измѣнниците — нѣма стадо безъ мърша — сѫ били всестранно подкрепвани отъ властимеющите-заробители,

за да бѫдатъ използвани като шпиони, като агенти за осигуряване вѣчното владение на поробената страна, за унищожение на всѣкаква съпротива, за претопяване на заробените.

Никакво лично благо не може да замѣсти благата, които дарява свободата. Заради нея гражданинъ е готовъ да жертвува всичко — лично то си спокойствие, имота и живота си.

Свободата се ценя съ количеството на кръвта, която е пролета за нейното изкупление.

Достоинството на единъ народъ се ценя съ почитьта, която той отдава на своите синове, сложили своите кости предъ светъ отечественъ олтаръ, съ всичкото желание — въжделено и отъ Бога внушенено — да се гордѣе съ тѣхъ, да ги величае, да ги издигне до степента на кумиръ въ своята душа и не само да възвеличи подвига имъ, но и винаги да бѫде готовъ да подържа примѣра имъ — да загине и той като тѣхъ, когато нуждата наложи това; да помни, да знае, че клетвата на загиналите за народна свобода герои стига и простира, че тя се изсила върху главите на народните измѣнници, върху главите на тѣхните потомци.

Българинъ ценя твърде високо свободата — за нея той е водилъ епични борби. Падналите за свободата ни сѫ наши светци. Да паднемъ на колѣне предъ тѣхните гробове, да ги издигнемъ до положението на свети мѣста, да ги полѣемъ съ миро и елей, да ги обкичимъ съ вѣнци и цветя, свѣщи да палимъ, кандилото вѣчно да освѣтива тѣхните могили и горещи молитви Богу да отправимъ — да ги сподоби съ вѣченъ миръ и покой, да имъ отреди място въ селенията на праведните.

K.

Вѣчна благодарностъ

До седемъ вѣка робство — мъгла, тъма безбронда,
Тегла, беди, нищета въ земя ни скжпа, родна...
Погоди кръвъ пролъна и вредъ сълзи поройни
По гробници безчетни!... Охъ!... жертви многобройни.

Безчестия и гаври, мъстъ като сатанинска, бѣсна,
Изгнания, зандани, агония ужасна,
Повсюде моръ, бесилки, грабежи въ безконечность,
Стенания, въздишки безспирно — цѣла вѣчностъ...

И... най-после камата направо всрѣдъ сърдцето...
И въ майчина утроба разкъсано детето...
О, ударъ безподобенъ, гробовенъ, смъртоносенъ!...
О, вихъръ гороломенъ, нечуть, мълниеносенъ!...

Не бѣ ли туй доскоро, туй варварство жестоко
На хищници-джелати, потънали дълбоко
Въвъръзя злоба, зависть?... По заповѣдъ не бѣ ли
Туй дѣло мародерско на вси обезумѣли?...

Поклонъ вамъ, мъченици, за правдата свещена,
За скжсане вериги въ земя съ кръвъ напоена...
Вамъ вѣчна благодарностъ за устремъ всепобеденъ,
Стихиенъ, свѣрхестественъ, легенденъ, вѣковѣченъ...

Георги Константиновъ

На властелин алчни, хиени-плутократни,
Мжчители свѣтовни, фалшиви демократи?...
И връзъ народецъ миренъ, добъръ, дееспособенъ,
Решенъ да мре за правда, за брата си поробенъ?!

Сѫдба бѣ тежка, мрачна. Народъ въ тѣга, въ мъртвило,
Езикъ — кристълъ, светиня — въ агония, въ чернило...
Но... все пакъ вѣра скрепва въ надежда сетна роба,
И правда искрометна подсилва него въ гроба...

И... чудото настъжи: вѣковенъ робъ възкръсна,
Разбиха се окови на тирания мръсна,
И мигомъ пилци клети отъ вси страни хвѣркнаха
И подъ криле на майка щастливи се прибраха.

О... шеметна промѣна!... О... дѣло на титани,
На нации велики, отъ Господа привъзани!...
О... подвizi неземни на гении водачи,
Гръмовно що сразиха свѣтовните палачи!...

Едно героично семейство

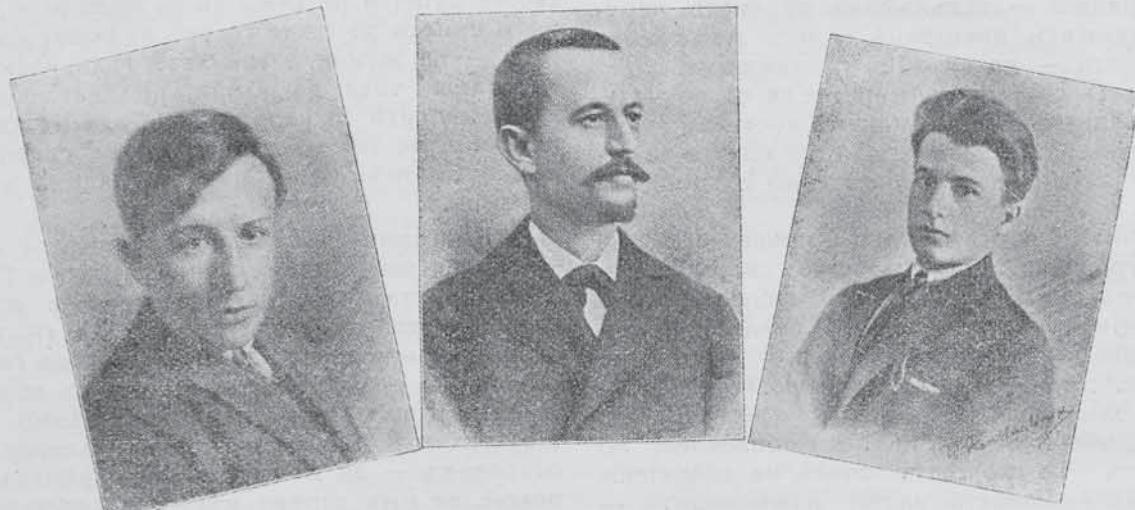
Рождениятъ градъ на Йорданъ х. Конст. Джи нотъ, чието поклонничество и жаръ къмъ величието на българския народъ може да се сравнява съ това на Неофита Бозвели или на Раковски, градътъ на първия български лириченъ поетъ Райко Жинзифовъ на 30 минадий месецъ ноември изживѣ моменти на трауръ и величие.

На тоя денъ стана заравнянето костите на братята Илия и Тодоръ Кушеви въ гроба на баща имъ Бано Кушевъ.

Кой бѣ Бано Кушевъ? Учениците отъ горните класове на Солунската и Одринската гимназии познаватъ го много добре. Надаренъ съ всичките познания и заложби на ученъ, Бано Кушевъ представляваше единъ отъ главните стълбове на гимназийните, въ чито преподавателски персоналъ се числѣше.

последните години на своето учителство Бано Кушевъ бѣ се прибралъ въ родния си градъ и тукъ бѣше въ стихията си. Той е първенецътъ на града не само поради положението, което е заемалъ, не само поради материалното състояние, въ което е билъ поставенъ, но и вследствие готовността му да жертвува имотъ и животъ за народното преуспѣване.

Велесъ, най-силната крепость на българския духъ въ цѣлата българска земя, който при допитването за народностна принадлежност единодушно гласува за български митрополитъ (1872), Велесъ, който не даде на иновѣрски и инородни пропаганди, въпрѣки непрестанните имъ опити, да сложатъ кракъ въ него, подъ ржководството на своя училищенъ директоръ и инспекторъ Б. Кушевъ застрашаваше да изкърти окончателно

Илия, Бано и Тодоръ Кушеви

Роденъ математикъ — педагогъ, той обичаше предмета си така горещо и бѣше привикналъ да го преподава тъй проникновено, така пламенно и разбрано, щто учениците му бѣха се привързали къмъ него така, както рѣдко учитель математикъ обайва.

Чело силно изпъкнало, погледъ живъ и съ спѣдоточенъ, осанка внушителна, държание важно, сериозно, отношения мили и прости, еднакво достженъ за най-издигнатия и най-обикновения гражданинъ, просвѣтенъ и високо-интелигентенъ. Бано Кушевъ бѣше учитель не само за непосредствените свои ученици — той пръскаше искри отъ огъня, който бѣ запалилъ въ себе си, между всички — всрѣдъ цѣлото общество, въ което се движеше.

Роденъ аристократъ — въ умствено и въ материално отношение — той не знаеше що е това почивка и себеугодничество. Ценейки себе си като предопредѣленъ отъ Бога първенецъ всрѣдъ своя народъ, Бано не изпусна нито единъ случай да бѫде на члено място въ всѣко едно народно начинание — било то въ църковно-училищно отношение, било въ революционно-освободителното движение, било въ стопанското превъзграждане на народа му. На всѣкїдже той бѣ байрактаръ, макаръ и байракъ да се е развѣвалъ понѣкога въ рѫцетъ на други.

Произходящъ отъ знатенъ велешки родъ, въ

сърбянството отъ съседната на Велесъ областъ Йазотъ настанило се тукъ поради особеното положение на жителите му — гурбетчии, които отъ десетки години сѫ били на работа предимно въ Бѣлградъ и въ Шумадия.

Трѣбаше да се сломи духътъ на гордия, на предприемчивия, на предания къмъ рода си велешки българинъ и турскиятъ комитетъ, по външение и подкупи на официална Сърбия, сложи край на живота на най-доброделния българинъ Бано Кушевъ. На 27. XI 1910 год. къмъ 9 часа сутринта, на улицата предъ самия му домъ, вражески куршумъ проби главата на велешкиятъ българи.

Градътъ потъна въ трауръ. Въ знакъ на народно възмущение предъ властите спуснаха се кепенци въ цѣлия градъ и се устрои погребение небивало, величаво на народния вождъ.

Бано загина въ най-златната своя възрастъ, едва 47 годишъ — но трагичниятъ му край не внуши учинение и страхъ не само всрѣдъ гражданините на Велесъ, но даже и всрѣдъ неговите рождени синове. Напротивъ, всѣки е разсѫждавалъ — тоя човѣкъ на благодеянието и на науката загина за народни права — що остава за насъ обикновенитъ хора, хората на тягостите и лишенията.

**

По-голъмият негов син — Бано Кушевъ оставил трима синове и пет дъщери — Илия, многообещаваща поетъ и писател, надъханъ съ духа на великия свой баща, презрѣ спокойствие и свѣто бѫдеще, което провидението бѣ му преопредѣлило. Той слѣзе отъ висините, въ които обитаватъ Боговете на изкуствата, и, осиянъ отъ ореола на своята муз, съ малка своя чета начело заминава за родна страна да организира освобождението отъ звѣрствата и издевателствата вършени върху поробения му братъ отъ владетелите сърби и гърци, настанили се въ най-чистата българска земя чрезъ коварство и измама. Неговата мисия е главно агитационна, организационна и целта му е да възкръсне революционната идея, мачкана нечестиво презъ периода на II-то робство. Опоенъ отъ величието на задачата, съ която се бѣ нагърбилъ, неврѣль ни кипѣль въ житейската опитност рицарь — герой, неподозиращъ подмолната дейност на владетеля сатрапъ, Илия Кушевъ бѣ отворилъ обятията си за всѣки, който се показа готовъ да възприеме неговата идея, и бѣ далъ достжѣние между най-довѣрените свои хора и на нѣколцина отъ предишните вѣковни мѫжети на българския народъ. Подкупътъ е билъ грамаденъ, обещанието отъ властта облаги на злосторниците чрезмѣрни, а скроениятъ атентатъ е билъ отъ никого неподозиранъ.

На 29 ноември 1922 год. презъ нощта, когато следъ дѣлъгъ мѫжителенъ походъ бѣ се отдалъ на почивка, пазителите му иновѣрци пронизаха мѫдрото чело на младия войвода Илия Кушевъ, който загина въ своята 27 годишна възрастъ. На сутринта българското население при с. Оризари (Велешко) бѣ потопено въ скрѣбъ отъ разигралата се презъ нощта трагедия, плодъ на вѣроломна измѣна, а сърбите, опоени отъ радостъ, разтрѣбиха изъ цѣлия свѣтъ, че последните „лопове — бугараси“ сѫ били примѣрно наказани „отъ доволното отъ новия режимъ население — въ своята цѣлостъ най-старо срѣбъско, населяващо южна Сърбия“. Сѫщото това население отбеляза си добре измѣнниците и броеше чансовете, когато ще дойде денътъ на отплата. И тоя денъ дойде и свари престѣпниците въ изненада и разплохъ. И първата работа на четвъртъ вѣковно тормозенитѣ наши братя бѣ да откриятъ чрезъ българските власти злосторниците на българския народъ, убийците на голъмия български поетъ и писател и последовател на Хр. Ботева, които, попаднали въ рѣцетѣ на българската полиция, гузната имъ съвѣсть застави по разни начини да турятъ край на своето мизерно сѫществуване, така както Иуда отъ Искариотъ следъ като бѣ предалъ великия свои учитель — Сина Божи, Иисуса Христа, — се самообѣси въ Гетсиманската градина.

* * *

Вториятъ синъ на Бано Кушевъ, Тодоръ, завършва III. мѫжка гимназия въ София и постъпва студентъ по право въ софийския университетъ. Но скрѣбъта му по тъй ранната кончина на рожденитѣ му баща и братъ, невинно пролѣтата тѣхна кръвь зове и него и той, 24 годишниятъ младежъ,

членъ на В. М. О. Р. О., презъ 1925 год. заминава съ четата на Петъръ Станчевъ, съставена отъ млади надеждни юнаци, които летятъ къмъ роденъ край, буйна кръвь да пролѣятъ, народна свобода да добиятъ — да подържатъ, въобще, предъ свѣта македонския въпросъ буденъ, да се знае, че той сѫществува и че очаква своето разрешение.

Презъ нощта срещу 19 септемврий, 1925 год. четата на П. Станчевъ ношува на връхъ Ражденъ, между Неготино и Демиръ Капия — подъ Велесъ. Срѣбъски потери денъ и нощъ бродятъ изъ планини и долини да бранятъ заграбената страна и четата попада подъ ударите на силна потеря.

Тукъ попадатъ въ пленъ петима зле ранени четници. Знае се какво е станало съ тѣхъ, но не се знае до колко злобата на озвѣрените сърби е особено голъма къмъ семейството на Б. Кушева, и, докогато за всичките убити четници е било заповѣдано на селяните да ги погребатъ въ изкопани отъ тѣхъ гробове, за Тодора Кушевъ било е наредено, подъ страхъ на жестоко наказание, да не бѫде погребанъ, а да бѫде оставенъ за стрѣльба кучета и звѣрове.

Все пакъ селяните — българи положили кра сивото тѣло на 24 годишния Тодоръ Кушевъ въ останалите отъ войната презъ 1916-18 год. окопи и го засипали съ прѣсть, която е била разровена, та неговата сестра едва е могла да намѣри тукъ таме разхвѣрлена по нѣкоя скѣпа кость, за да състави част отъ скелета на премиляр братъ.

На 30. XI. 1941 г. останалите на великиятъ български синове, на братята Илия и Тодоръ Кушеви при особена тѣржественост сѫ били погребани въ гроба на баща имъ Бано Кушевъ, при стечението на официални военни и гражданска власти и на безброй много почитатели, при делегации отъ Скопие и Щипъ, отъ Битоля и Прилепъ и при участието на почти цѣлото население на гр. Велесъ и околията. На първо място тукъ сѫ учениците — да видятъ и чуятъ и да разбератъ на какви скѣпи жертвите се дължи свободата на Македония, колко бащи и майки сѫ оплакали и въ пълень трауръ цѣлия си животъ сѫ прекарали по свидни левентъ юнаци тѣхни рожби, колко трѣбва да се ценятъ и какъ трѣбва да пазимъ свободата съ всичката ни преданост, съ всички жертвти, за да може българинътъ свободно да приложи всичката своя предприемчивост, цѣлия свой интелектъ, та край почвените и климатически условия, на които земята му се радва, да може да създаде кѫта — рай — земя, който не следъ дълго ще привлече погледите на европейския свѣтъ.

Да пребиде въ вѣковетѣ споменътъ и славата на видното героично велешко семейство. Примѣрътъ на сестричките Кушеви дано бѫде последванъ и отъ други близки на загинали рождени бащи и братя, за да не остане затлачена отъ времето и отъ прахъта и невѣзпѣта никоя саможертва: Свободата на Македония не дойде така даромъ, както мнозина погрѣшно мислятъ — тя се изгради върху планини отъ кости на най-достойни български синове, безъ чийто патриотизъмъ не би могълъ да се установи по така безпоренъ начинъ чистобългарския характеръ на Македония.

K. Xp. Cov.

+ Добри Христовъ

На 25. I. при стечеие на отбранъ свѣтъ бѣ отслужена панахида по случай годишнината отъ смъртта на професоръ Добри Христовъ, недостигнатия до днесъ български музикологъ и композиторъ на музикални творения, предимно въ духа на българската народна пѣсень.

Съ неговата тѣй ранна смърть Македония изгуби своя възторженъ пѣснопѣвецъ. Ожидано очакваната отъ нея свобода най-после, по благоволение свише, дойде, но нѣмѣ кой да възвеличи чрезвачайната народна радость, да възпѣе въ музика и пѣсень вѣковно лелеяната мечта, лелеяна не само отъ нея, но и отъ цѣлия български народъ — биль той свободенъ или освободенъ презъ последнитѣ 1940 и 1941. год.

Тѣй неочекваната негова кончина завлече като че ли бълг. муга, смѣкна я отъ висинитѣ на Олимпъ и тя сега се лута и дири достойния на вдѣхновенія народенъ пѣснопѣвецъ и поетъ Добри Христовъ замѣстникъ, да се всели въ неговата душа, за да започне отново да освѣтава бѣл. хоризонтъ, да блещи върху него и да осиява бълг. духъ, свѣтъ и лжезаренъ, великъ и могжъ, така както Добри умѣеше да възпѣва и възвеличава.

Толкова радости изживѣ българскиятъ народъ, толкова възторзи се излѣха отъ всебългарската душа, страдна до вчера, мачкана, преследвана, застрашавана въ нейното сѫществуване даже отъ малки и голѣми, отъ близки и далечни, и тѣй поразително просия великата българска правда!

Ако Добри Христовъ бѣше живъ, всичко щѣше да възпѣе въ сладостнитѣ свои душевни излияния — да създаде химни, оди, балади, увер-

тири и специални църковни пѣснопѣнія — да пише и пѣе по цѣли дни и нощи ненаситно, да възпѣва до окончателно изтощение, до пръсване на сърцето му отъ изблиѣ на любовь и радость, така, както често пожи се прѣсва сърдцето на славя при захласъ на неземна нѣга презъ майска утринь.

Тѣй Добри Христовъ обичаше Македония, „родонаачалницата на българската пѣсень“, както той я наричаше, тѣй нѣжно, та-а величаво и толкова всестранно я възпѣ и възвеличи, както никой до сега!

Сѫщо както Ив. Вазовъ. Бѣше ли открита за него истината, че Вазовиятъ родъ произхожда стъ югозападна Македония, или чисто и просто се бѣше влюбилъ въ нея, като въ люлка на българската просвѣта, но Вазовъ възпѣ Македония съ всичката жарь на своето сърдце, съ всичката си любовь и очарование и пѣснитѣ му още дѣлго щѣ останатъ недостигнати по сила и величие, по възторзи и страдания.

И знае Македония какъ да се отблагодари на възторженитѣ свои псалмопѣвци. Читалища и клубове, училища и хорове носятъ тѣхнитѣ имена и тѣ ще се славятъ, докато свѣтъ свѣтува, до като българското име сѫществува. А ако днесъ Вазовъ и Добри Христовъ бѣха живи, нѣмаше да остане селище, което да не пожелае да ги посрещне и прегърне, да имъ изрази лично своята любовь и възторгъ, своята неувѣхваща благодарност и признателност за всичко що сториха тѣ за нея — да я възпѣватъ и възвеличатъ.

K. X.

Изъ светитѣ мѣста

Ведно съ Св. Клиmenta въ Охридъ се е подвизавалъ и Св. Наумъ, единъ отъ св. Седмочисленци, светителствували изъ тоя далеченъ български край, та сжъздали българската твърдиня, на която нито вѣковетѣ, нито всичкитѣ превратности на сѫдбата сжъ могли да подронятъ нито единъ камъкъ отъ основитѣ ѹ.

Огличилъ се като единъ отъ най-бележитѣ по продуктивност и творчески замахъ книжовникъ, Св. Наумъ бѣ създаль прочутата „Велика Преславска Българска Школа“, която бѣ изградила българската просвѣта до недосегаема висота, та е станала разсадникъ на просвѣта и за останалитѣ славянски народи.

На старини св. Наумъ се е оттеглилъ въ югоизточния край на Охридското езеро, и си е създаль жилище — монастиръ, величественъ по постройка и мѣстоположение. Намъ не ни бѣ разрешено да посетимъ тази българска светина!

Когато камбанниятъ звѣнъ на Отца Паисия е раздвижилъ тѣмната мѣгла, която бѣ обвила българската земя, първиятъ ѹ отгласъ се е отекналъ отъ северо-западнитѣ български краища.

х. Иоакимъ отъ Кичево, Кирилъ Пейчиновичъ отъ Тетово първи взели да печататъ книги на „Простейши болгарски езикъ“ (1814 18).

Веднага следъ тѣхъ стрѣкватъ високо надъ всички други главитѣ на Димитъръ Миладиновъ,

и на Григоръ Пърличевъ, единствениятъ надаренъ отъ Бога българинъ, който се отрече отъ пищната трапеза, сложена му въ Атина, и се обрече въ служба на своя родъ, служба съпроводена съ страдания и лишения най-разнородни за цѣлия му животъ, но служба, която възвеличи неговия духъ, вдѣхна му сила и любовь да нарами тежкия учителски крѣсть и да води българската младежъ къмъ нейния възходъ, поради което тя му оплете неувѣхващи вѣнци.

Неговиятъ сподвижникъ Кузманъ Шапкаревъ отъ кѫща въ кѫща, отъ село въ село събира останалитѣ всрѣдъ българския народъ умотворенія, за да ги посочи предъ обществата като чисто кристално българско — така както малко преди него братята Дим. и Конст. Миладинови отъ отсрещния на езерото брѣгъ събраха и издадоха своя „Сборникъ отъ бълг. народни пѣсни“ и съ това си спечелиха омразата на Фенеръ, който ги хвѣрли въ влажни — смрадни тѣмници, та ги изднгна въ душата на българина и ги покри съ неуведема слава, която щѣ блещи, до като бълг. родъ сѫществува.

Макаръ и приспивани отъ грѣцкитѣ археопископи носители на св. Климентовата корона, при пребояването на населението предизвикано отъ фермана за създаване на бълг. Екзархия, всички охридчани и стружани — съ изключение

на 5 къщи—3 въ Охридъ и 2 въ Стр.—въ цѣлата окolia гласуваха за български владика и по тоя начинъ се създаде първата Охридско Преспанска българска епархия презъ 1874 г. съ първи бълг. владика дѣдо Натанаилъ, чийто пътъ бѣ проправенъ отъ дѣдо Генадия, светителствувалъ въ Охридъ преди още да бѣ създаденъ българскиятъ Екзархатъ. 6 год. по-късно, презъ 1880 год., следъ Разложкото възстание, първи охридчани и стружани вдигнаха бунтъ на протестъ противъ Берлинския договоръ, който оставилъ подъ робство цѣла Македония и Тракия.

то се бѣха отдали тѣ. Тѣ биха могли да се предадатъ: Султанътъ бѣше толкова много щедъръ съ своите амнистии—тѣ се повтаряха всѣка втора—трета година, но сложиха край на своята най златна младостъ за да устоятъ на дадена клетва, за да затрепери сатрапътъ, та когато види българинъ да тръпне сърдцето му отъ страхъ и почить и да разбере, че не му е тукъ мястото, че дивъ азиятъ не може вече да командува културния българинъ, да го езди, обира и убива.

Въ Македония имено народнътъ ни врагъ взе страха на българина, та презъ Балканската война

Този бунтъ повлече въ зандани елита на Охридъ и Струга, но всички изпитани страховити не убиха борческия духъ на населението: Трѣбаше да се появи само новиятъ сигналъ, за да се отзоватъ най-напредъ Охридъ и Струга. И следъ 1893 г., следъ създаването на В. М. О. Р. О. въ Солунъ, тукъ се учреди революционна организация, която ръководи цѣлия Охридско-Стружко-Дебърски край.

Да се изложи цѣлостно освободителното движение на тоя край, това би било най-малката от-плата къмъ всички, които положиха имотъ и животъ предъ светия отечественъ олтаръ; това би било и единъ проблесъкъ всрѣдъ народнитѣ ни слоеве, които нито подозиратъ даже на какво е биль способенъ българинъ, надѣханъ още отъ св. Клиmentа съ неугасващъ жаръ и любовъ къмъ земята — рай, която го е създала; това би значило най-после да се прекратятъ всички сквернословия изсипвани отъ чужди, а даже и отъ наши, когато дойде редъ да се говори за народностния обликъ на Македонския славянинъ.

Само героизъмътъ проявенъ отъ войводите охридчани Методи Патчевъ и Христо Узуновъ и тѣхнитѣ четници, избили се единъ други помежду си, следъ като бѣха изсрѣляни всичкитѣ си патрони срещу обсадилитѣ ги потери — изтъква по най-очебиющъ начинъ безстрашието имъ предъ смъртъта и любовта имъ къмъ дѣлото, на кое-

не можа да устои на героизма, на напъна на българския войникъ, който се хвърляше като разяренъ лъвъ по примѣра на Христо Чемковъ и Иорд. Гавазовъ, на М. Патчевъ и Хр. Узуновъ, на Параскевъ Цвѣтковъ и Вас. Чекаларовъ, на 52-та герои при „Ножотъ“ и на кои ли не други — нито чета, нито четникъ не се предаде живъ въ рѣцетѣ на врага.

* * *

Да се отиде въ Охридъ, па да се не посети околността му, има ли по-голѣмъ грѣхъ отъ той?

Една моторна лодка ни отправи предъ митницата и после на 4 к. м. отъ Охридъ току да монастира Св. Еразъмъ, дето българи граничари прегледаха открититѣ ни листове и продължихме. Лодката се плъзга върху гладкото огледало. Нито една бръчка по езерната повръхност. И ти е мило, и ти е драго — душата ти пълна — равна съ наслада: Всичко това е твое, бешино имане, владено презъ вѣковетѣ отъ българина и оспорвано отъ чужденци — натрапници. Несбѣдвана радост изпитвашъ: Българинъси! Има ли по-голѣмо щастие отъ това? А предъ тебе, задъ тебе картини величествени, омайни! Обръщащъ глава на лѣво, на дѣсно и чудишъ се кѫде по преди взоръ да вперишъ.

Гжста трѣстика къмъ отвѣдния брѣгъ е привлекла безчетъ диви патици, които подплашени, на-

даватъ викъ, — повдигатъ тежко тѣло, разперватъ криле, па газейки върху водната площ, отдѣлятъ се отъ нея и, отдалечили се на 50—60 метра, отново газятъ, до като се успокоятъ и заплаватъ, също както щъркелътъ, който се затичва подскока нѣколко стжки напредъ, и земе сила да отхвъркне. И аеропланътъ не по сѫщия ли начинъ отхвърква и каца на земята?

Моторътъ еднообразно тупти и като че ли ни приглася и подканва: „Охридъ синь!“ Върху самия него се намираме и плаваме, а колко време сме копнѣли по него — още отъ детинство — може ли да не го възпѣемъ? И съ цѣло гърло започваме. Неженъ зефиръ изпълня гърдитъ ни и ни ободрява, възвеличава. „По море се скитамъ ази“ е тъкмо на място — езерото дава пълна илюзия на море — обширно, просторно. „Що ми е мило, лелемъ, и драго, на Струга дукянъ да имамъ!“ последва. Ей я Струга! „Како Струга нѣма друга!“ — цѣла потънала въ зеленина. Кѫщурки тукъ таме се виждатъ между листнати дървета, минаретата ясно стърчатъ. Вече наблизаваме. Навлизаме въ залива, образуващъ се при изтона на Дринъ Бъргътъ. Импровизирано пристанище на гола земя. Моторътъ спира. Скачаме отъ лодката. Грамадни върби образуватъ голѣмъ сѣнникъ, подъ който на станъ станува нѣкаква италианска войскова частъ.

Какъ нѣкой не прояви нѣкакъвъ интересъ къмъ настъ — да ни запита кои сме, какви сме, имаме ли разрешение, носимъ ли или ще изнасяме ли нѣщо?

Мостътъ надъ Дринъ е на стотина крачки. Надвесили сме надъ него и окото ни не се насища на прелестната гледка. До тукъ тиха, спокойна, неподвижна, съ нищо не издаваща своето сѫществуване, рѣката стремително се отдѣля отъ езерния масивъ и отправя кръшеньтъ станъ къмъ албанските планини, които пресича и оглася съ буйните си води, очертавайки северо западните синори на българския народъ.

И въ самото си начало Дринъ е грамаденъ, величественъ. $3\frac{1}{2}$ — 4 метра дълбокъ, 15—16 м. широкъ. Бистра като сълза грамадна водна маса изтегля езерната вода, която слиза отъ Преспа тъкъ нѣкъде при срещуположния бъргъ близо до „Св. Наумъ“. Мостътъ, старъ, отъ незапомнени времена, бѣ ни оспорванъ отъ сърбите презъ 1915 г. Не малко български воини намѣриха смъртъта си въ водите му, докато бѫде всецѣло обладанъ.

Картината, която представлява Дринъ въ своето начало е нѣщо неповторимо другаде. Риба

най-разнородна играе предъ очите. Виждаме какъ за напредъ нашите сдружени вѫдичари въоръжени съ най-мъдерните рибарски приспособления ще се наредятъ край езерните брѣгове и ще се връщатъ съ пълни мрежи съ риба! Кѫде другаде изъ България има такива условия за риболовъ?

Кой ли художникъ ще се опита да възсъздаде прелестите на Охридъ, специално на Дринъ! Иначе Струга както всѣка паланка друга, носи своя старинен видъ. И тукъ сърбите само сѫ обирали блага и не сѫ оставили нищо, освенъ подвига имъ съ запалването кѫщата на братя Миладинови.

Стружани ни познѣха и ни запридружиха. — Тукъ е кѫщата на Алекс. Чакъровъ — войводата. Тамъ бѣше Маговата кѫща и т. н. Поканиха ни и на гости — също както въ Охридъ, само че охридчани сѫ по-щастливи.

Изпълни се кѫщата. Дѣтъ Младенъ Панчевъ, който не се оставя отъ своя хуморъ, запита — който е по-старъ отъ мене ще го почерпя. Азъ съмъ на 83 години, а ти, а ти? — 54, 60 год. — Е, тогава вие ще почерпите. Смѣхъ. И заредиха се да ни черпятъ. И тукъ св. Климентъ е още живъ. И тукъ надеждите къмъ него сѫ неувѣхващи.

Нѣколко дни следъ бурята, директорътъ на градските уч.-ща въ Струга върналъ се е отъ самоизгнание и наредилъ да се прибератъ децата въ уч.щето. Единственъ неговиятъ синъ се явилъ.

Въ Струга всичко оѣнь и опалъ — пиперки, домати, любеници, тъкмо въ най-изобилния сезонъ, по 3 лека — 15 лв. кгр. Но пари има. На всѣка крачка карабинери съ карабини на рамо.

Българскиятъ духъ, свѣтълъ — лжезаренъ, нищо нѣ е помрачило, такъвъ какъвто си е билъ преди 15 вѣка — здравъ, героиченъ, борчески — всички възнуци на Миладиновци.

Бръщенето ни въ Охридъ бѣ феерично. Като грѣйнало това ми ти слънце — сильно но приятно — не пали, не приижура — като че ли сме високо въ планината. Дивите патици пакъ ни показаха нагледно отхвъркането и кацането съ бързите си стжки по водното огледало. Явихме се на поста. Слѣзохме въ митницата съ препълнена отъ радост душа, съ благодарностъ къмъ Бога че ни удостои съ великото си благословение да видимъ съ очите си тоя прелестенъ кѫть на нашето отечество, нашия земенъ рай, за който човѣкъ не може да има представа и при най-голѣмото напрѣжение на своята фантазия. Само който го види, може да изпита неземната му наслада.

K. X. C.

КОПНЕЖЪ

Копнѧ да те видя, бащинъ край,
да се огледамъ въ езерото синъ;
сърдцето ми отъ радостъ да играй
тамъ, дето кротко пѣсни лѣ Дрина . . .

И да запѣя като воленъ синъ,
подъ сѣнката на твоите стари кѫщи,
на свободата радостния химнъ —
о, Охридъ, градъ на минало можжо!

Подъ сѣнката на стария чинаръ,
срѣдъ мириса на розовите пижки,
на Свети Климентъ въ златния олтаръ
да видя Самуиловите утѣшки . . .

И да цѣлуна твойта света прѣсть
като възвѣрнатъ странникъ отъ далече,
синовно да прегърна твоя кръстъ
и тебъ да дамъ последни сили вече!

23. VII. 1941 г.

София

Цвѣтанъ Чачановски

Второ пътуване въ Македония

Презъ м. септември т. г. предприехъ за втори пътъ пътуване изъ Македония. Минахъ презъ Царибродъ — Пиротъ — Нишъ — Куманово — Скопие. Отъ Бѣла-Паланка до гара Гърделица натегнато и скучно се пътува. Въ Скопие шумннятъ Вардаръ, Шаръ, Водно и Скопска Черна-гора пленяватъ. За Кавадарци минахме презъ Велесъ, амфитеатрално разположенъ върху двеъ страни на Вардаръ. Вечерно време Велесъ представлява феерична картина — сѫщинско В. Търново. Къщите освѣтени, наредени сѫ една надъ друга, а като вѣнецъ върху тѣхъ кацнала е черквата Св. Пантелеимонъ — голѣмъ исторически паметникъ.

На другия ден сме на пътъ презъ Неготино за Гевгели. Минахме Криволашкитъ височини, гдео презъ есенята на 1915 год. се водиха голѣми боеве между бѣлгарскитѣ храбреци и съглашенцитѣ. Видни храбреци паднаха на бойното поле тукъ:

Кап. Юлюмовъ, Хр. Чернопѣевъ, Циронкаровъ, Станешевъ, Крапчевъ, Ас. Илиевъ, Славейко Стрезовъ и много други видни синове офицери и войници на бѣлгарския народъ.

Къмъ 2 ч. сл. следъ дѣлго закъснение сме въ Неготино (Св. Георги). Хубава, приветлива близо до Вардарска гара. Отъ лѣво шурти шадраванъ, а въ дѣсно — чешма съ пивка вода. Единъ автомобилъ побра всички пътници за гр. Кавадарци, отстоящъ 12 км. отъ градата, Минахме презъ Неготино — 3000 ж., приветливо градче, околийски центъръ, съ чисто бѣлгарско население, винаги отзивчиво къмъ народнитѣ бѣлгарски интереси, родно място на бележития революционеръ Станоевъ.

Въ 4 ч. сме въ Кавадарци. На площада сергии съ грозде, ябълки, мушмули, круши, нарове, дюли и що ли не още?

Съ 7—8000 жители, центъръ на Тиквешията, Кавадарци всѣкога е билъ чистъ бѣлгарски кѫтъ съ будно бѣлгарско население. Нищо не е направено въ Кавадарци за украсата на града, за хигиената и културното просвѣтното му издигане.

Само зданието за монопола на тютюна — общо правило за срѣбъска Македония — е голѣма и масивна сграда — сега околийски центъръ съ всички служби, нуждни за редовното обслужване на града.

Взети сѫ нужднитѣ мѣрки за водоснабдяване и канализация на града. Центъръ на богата околия и трудолюбиво население, Кавадарци е съ голѣмо бѫдеще. Цѣлата областъ носи името Тиквешко и заема 1741 кв., км. 282 м. надъ морското равнище. Климатътъ му е приятенъ и преходенъ къмъ средиземно-морския, топлоумѣренъ съ извѣнредно плодородна почва. Вирѣятъ отлично житнитѣ храни, лозята, макъ, сусамъ, анасонъ, овоция и др.

Земедѣлие примитивно — трѣбва да се уредятъ модерни образцови стопанства, за да виждатъ съ очите си селянитѣ предимствата на рационалното земедѣлие у насъ.

На 7 септември посѣтихъ историческото село Ваташа, дето е била открита I-та бѣлгарска печатница. Тукъ живѣе стариетъ революционеръ Вас. Пачаджиевъ, — преселенъ отъ с. Баня (Разложко), отъ тукъ произхождатъ братя Тод. и Христо п. Антови, отъ видно родолюбиво семейство.

Кавадарци е билъ винаги на първа линия въ революционнитѣ борби и е даль видни дейци въ борбите за свободата ни П. Самарджиевъ, Добри Даскаловъ, и др.

При Удово редятъ се сини черничеви градини, украсени по краищата съ смокини. Въ 3 и пол. ч. пр. об- спрѣхме на гара Гевгели, съ голѣмо оживление отъ по-

сещачи; по главната улица, павирана и украсена съ дѣрвета движ мѣ се пешкомъ.

Потъналъ въ зеленина, Гевгели брои 6—7 хиляди жители. Черници, лозя, нарове, смокини, дюли и пр. пълнѣтъ ти окото. Хубави кафенета и дюкянъ се редятъ отъ дветѣ страни на главната улица. Въ града има юнашки домъ, голѣмо масивно здание, непълна гимназия, хубаво здание за околийско упраявлене, и друго за общински домъ. Гевгели очаква бѫдеще, стига да се освободятъ селата останали отвѣждъ границата. Околията брои голѣми села съ будно население. Гевгели роди Сава Михайловъ, Аргиръ Манасиевъ, — войвода, К. Попето, Апостолъ войвода и много други герои.

На 9. IX. презъ Удово потеглихме за Струмица. Въ Удово презъ общо-европ. война нашитѣ войски намѣриха много трофеи отъ съглашенцитѣ.

Съ рейса минахме край с. Пираша съ хубавитѣ черничеви градини и бѣрзо пристигнахме въ китното *Валандово*, прочуто съ Валандовската ефера. 2500 жители, китна градина, съ много чешми и вода. Никѫде не съмъ видѣлъ повече и по-хубави нарове (калинки). Пленителна картина — минавашъ по улиците, удряшъ си главата о нарове и гроздаци, дето видѣхъ гроздаци до 2 кила едина. Има хубавъ разсадникъ. Валандово е билъ околийски центъръ, а сега спада къмъ Струмишката околия, обаче съ своята котловина то представлява нѣщо самостоятелно въ стопанствено отношение. Валандовци подчертаватъ това. Презъ Костуринския проходъ. Шосето прави дивни и чудни извики, до като се изкачи на прохода.

Рано надвечеръ пристигнахме въ Струмица — старата крепость Тивериополь съ крепостни останки, 12 хиляди жители, разположенъ до дивната историческа Бѣласица планина.

Населението му е будно бѣлгарско, и е взимало живо участие въ духовнитѣ и политически борби. Градътъ става известенъ къмъ 1019 г. отъ времето на биткитѣ на Семуила съ Василий бѣлгароубиеца. Подъ турско иго той влиза въ Кюстендилския санджакъ.

Сърбитѣ презъ последното имъ владичество сѫ го сметали като чуждъ и нищо не сѫ направили за него-вото култ.-просвѣтно подигане. Въ подземието на хубавата черква „Св. Кирилъ и Методий“ почиватъ останкитѣ на покойния Митрополитъ Герасимъ. Надписътъ гласи: „Тукъ почива Високопреосвещения Герасимъ, митрополитъ струмички“. Нѣма никаква повреда по него.

Въ хубавъ общински домъ се помѣшава и околийското управление. Около града още стърчатъ бункери и укрепления. Струмичани се занимаватъ съ земедѣлие, съ дребно занаятчийство и търговия.

Струмица е най-голѣмото селище на плодородното *Струмешичко поле* — 237 кв. км., и 239 м. надъ морското равнище. Поне се отъ р. Струмешница и дава житни храни, оризъ, памукъ, тютюнъ, сусамъ, афионъ, овоция, лоза зеленчуци и др.

На 11. IX. презъ Валандово — Удово — Велесъ, дето пренощувахме, заминахме за гара „Овче-поле“ за Св. Никола, отстоящъ на 9 км. Виждатъ се малки, голи хълмове; почти до Св. Никола не видѣхме овощни дѣрвета, нито гора.

Овче поле има 1397 кв. км. 665 м. надъ морското равнище. Отъ дветѣ страни на шосето по обширнитѣ му полета се виждаха голѣми стада овце, едри, хубави овце. Има овцевъдна станция. Овче поле е бѫдещата голѣма житнинца на Бѣлгария. Трѣбва само да се създадатъ об-

разцови модерни стопанства, за да се разработи тази богата земя, която сега е съвсемъ примитивно разработена. Вирѣятъ житни храни, пшеница, ръжъ, ечемикъ, овесъ картофи и пр. Селата сѫ рѣдки и малки. Има земя за още много хора.

Най-голѣмо селище въ Овче поле е Св. Никола съ 2500—3000 жители, чисти българи. Занимаватъ се съ занаятчийство, търговия и главно земедѣлие—обработватъ се главно житните храни и картофи. Въ градчето има хубаво здание за гимназияленъ клонъ и околийско управление. Офиц. власти сѫ се погрижили и бѣха доставени за нуждите на земедѣлцитѣ 16 триори, 140 плуга, 60 орала.

Св. Николската околия брои 22,500 добри, здрави българи, 60 села, 5 общини; взели сѫ живо участие въ борбите за освобождение.

На 12. IX. сме въ Щипъ, на лѣвия брѣгъ на р. Брѣгалница, на нѣколко хълма въ полетъ на Плачковица плахина. Старото му римско име е Астибо, а славянитѣ го нарекли Щипъ.

Презъ града е минавалъ старъ римски путь за Сердика и Дунава. Презъ срѣднитѣ вѣкове е билъ силна крепостъ. Турцитѣ превзели града отъ Константинъ Деянъ. Всички чужди пѫтешественици отбѣлязватъ, че градътъ е населенъ съ чисто българско население. Къмъ 1815 г. Щипъ е ималъ българско училище.

Бѣ 1856 год. Ами Буе описва града като голѣмъ цвѣтущъ индустрисленъ центъръ съ 20,000 жители, предимно българи. Щипяни сѫ били голѣми радетели въ полето на просвѣтата. Първите имъ учители сѫ били; Мане, Павле — кръстникъ на Неофитъ Рилски, попъ Анастасъ, Георги Милетичъ, М. Ковачевъ и известния педагогъ Иосифъ Ковачевъ. Още въ 1875 год. вече тукъ има уредено читалище. Още тогава видните щипяни Арсо Костенцевъ и Георги Живковъ взиматъ участие за политическа свобода. Въ по-ново време тукъ се подвизаватъ като учители Dame Груевъ и Гоце Дѣлчевъ, основателитѣ на В. М. Р. О.

Щипяни излѣчиха видни револ. дейци: Тодоръ Лазаровъ, Хр. п. Коцевъ, Мише Развигоровъ, Тодоръ Александровъ, Иорд. Гюрковъ и много други.

Презъ сѣрбското владичество щипяни упорито се борѣха срещу сѣрбските домогвания за асимилация на населението.

Щипъ прави впечатление на стариненъ голѣмъ градъ. Сѣрбитѣ нищо не сѫ направили въ хигиенично и благоустройствено отношение. Нови здания сѫ: военния

клубъ, домътъ на офицеритѣ и болницата. Казармитѣ сѫ по-стари. Гарата е $2\frac{1}{2}$ км. далече отъ града, а околията е малка.

Щипяни сѫ занаятчии, земедѣлци, дребни търговци и гурбетчии. Земедѣлцитѣ отъ града и околията обработватъ житни храни, тютюнъ, зеленчуци, картофи и пр.

Близо до града, като отдѣлна махала е Ново село, дето е роденъ Тодоръ Александровъ.

Отъ Щипъ на 13. IX. заминаваме съ трена за Kochani. Kochanskото поле произвежда първокачественъ оризъ и културни житни растения, зеленчуци, овощия, лозя и пр.

На 14.IX. сме въ Kochani—7000 жители разположенъ, на Kochanskата рѣка, притокъ на Brѣgalница—заграденъ е съ хълмове. Околията му брои 35,000 ж., главно българи. Имотитѣ на Kochanchани сѫ все по брѣговете на Brѣgalница и се сѫ главно оризъ, афионъ, зеленчуци, плодове и пр.

И тукъ сѣрбитѣ не сѫ проявили никакви грижи за благоустройството, просвѣтата и хигиената на града.

Презъ Kochani е билъ путь на четитѣ, затова всѣка чука, всѣхи хълмъ или долинка свидетелствува за героичната борба на смѣли български синове.

Kochanchani сѫ любознателни и трудолюбиви. Повече интересъ трѣбва да се прояви къмъ хигиената, чистотата и благоустройството на града, който билъ изоставенъ презъ срѣбъско време — има условия да стане хубавъ градъ. Гражданите не сѫ зле материално. Чуденъ оризъ вирѣ въ Kochanskото поле. Оризътѣ ще уреди всичко. Kochani познавамъ отъ общоевропейската война — въ дѣждовно време пѫтуваше се много мѫжно.

На 15 септември потеглихе отъ Kochani за Царево село. Путьтъ прави много извивки, докато мине отъ Kochanskото поле за Царево-селската котловина, която се пои отъ Brѣgalница. Отъ дветѣ страни на шосето се редятъ бункери, построени отъ сѣрбитѣ. Царево-село съ 3,000 души жители българи е красиво разположенъ въ полетъ на Голакъ пл. Градчето е потънало въ овощно градини съ сливи, ябълки, круши, зеленчуци. Има малкниви съ оризъ, а повече — съ житни храни. Отъ Царево-село минахме за Г.-Джумая, та презъ Дупница стигнахме въ София.

Въ всичкитѣ до тукъ изброени пунктове се състояха добре посетени събрания, въ които се учредиха илинденски дружества.

Л. Т.

Фоти Николовъ Кирчевъ

Роденъ презъ 1871 г. въ с. Зелениче, Леринско, както по голѣмата часть отъ съселянитѣ си и Fotи Николовъ още малѣкъ е на гурбетъ въ Цариградъ. Презъ годините 1900—1902 той е съдѣржателъ на млѣкарница, а въ края на 1902 г. заминава за родното си село, за да вземе участие въ готовящето се възстаніе. Презъ велиденските пости на 1903 г. нему е било възложено да унищожи грѣцкия войвода, капитанъ Вангель, и неговите другари гъркомани, на които се е плащало чрезъ костурския владика по 3 лири турски месечно — на самия Вангель 5 лири. Заминали за село Сребreno, дето е пребивавала грѣцка чета, Кирчевъ и другарите му не заварили капитанъ Вангель — билъ въ Костуръ, да получи месечната си заплата, но намѣрили селския кметъ, главния сътрудникъ на капитанъ Вангель, и следъ единъ споръ съ него го унищожили и заминали

за с. Вѣрбени (Екшису), дето се присъединили къмъ четата на Георги Папанчевъ, който въ едно сражение съ аскера загина при с. Пѣтеле на 1 май 1903 г.

Останалиятѣ 8 четника отъ Папанчевата чета се присъединили къмъ четата на Алексо Турундженовъ, отъ с. Екшису, който е изпратилъ Fotи Кирчевъ ведно съ трима четници да прибере триимата братя Хр. Цандилеви — Димитъръ, Алексо и Начо — отъ с. Зелениче, които станали нелегални и се криели изъ селото. Това е било на 15 май 1903 г. На излизане отъ селото мѣстните турци открили четниците и се заврзали сражение.

Пристигналъ е и гарнизонътъ отъ с. Невеска, който пѫтемъ е заклалъ 4 момци — излѣзли по работа изъ полето. Въ сражението паднали Василь и Стефо Которчеви, Янко Чавковъ и Мих. Калиновъ. Оцѣлелитѣ възстаници въ с. Мокрени,

се присъединили къмъ четата на Никола Андреевъ — Алай бегъ, който организиралъ костурският села.

На 12 юлий четите на Алай-богъ и Ал. Турунджовъ съз изъ Леринско — въ с. с Горно Котори, Алтосъ. Предадени, четниците тукъ били обсадени отъ една гръцка чета — 27 души — действуващи ведно съ гарнизона отъ Леринъ.

Въ сражението, което е траяло цѣла ноќь, пада тежко раненъ въ крака Фоти Николовъ Кирчевъ, и на другия денъ е прибранъ отъ войската — пленикъ и е закаранъ презъ с. Негованъ, Невеска за Леринъ, а следъ 3 дни въ Битоля.

Д-ръ Христаки отъ Охридъ е употребилъ доста старания, за да заздрави пречупения кракъ на Фоти. Правени му съз 3 операции, но болките продължавали непрестанно. Превързанъ и зле боленъ, ранениятъ четникъ е подлаганъ на ужасни мъчения да изкаже другаритъ си. Но отговорътъ му е билъ винаги единъ и сѫщи — „Никого не знавамъ“. „Сражавахъ се заради свободата на отечеството ми“. Осъденъ билъ на доживотенъ затворъ, на заточение въ Диаръ-Бекиръ.

На денъ Малка Богородица — на 8. IX. 1903 г. — натоваренъ на една гальота, Фоти и Георги Ачковъ отъ Прилепъ, който е тежко боленъ, дигнати съз отъ затвора и отправени за гарата. Тукъ съз и осъдените комити отъ Леринско и Костурско — на брой всичко 323 души, затворени въ 3 конски вагона и всички закарвани въ Солунъ, гдео прекарватъ цѣль месецъ. Отъ Солунъ затворниците товарятъ на единъ параходъ като изоставятъ — забравенъ на кея — легналия на гръбъ Фоти, който поради счупения кракъ е неподвиженъ. Довеждатъ окованъ въ вериги Ив. Гарвановъ и директора на м. гимназия въ Солунъ Димитъръ Мирчевъ. Последниятъ далъ на тежко ранения Фоти 2 лири, като го утешилъ и посъветвалъ да пести парите, за да може съз тѣхъ да достигне до Диаръ-Бекиръ, и въ една лодка и тримата откарали въ парахода.

Въ Смирна болките на Фоти съз станали непоносими. Помолилъ директора на затвора да го изпрати въ болницата. Качили го на гърба на единъ арапинъ-зебекъ, високъ 2 метра, и го отвели въ хирургическото отдѣление на болницата.

Почистили му раната и на сутринта полиции го отвели на парахода. Следва Александreta, дето сърѣли всички заточеници отъ Битоля, а тѣзи отъ Солунъ и Одринско, Ив. Гарвановъ и Дим. Мирчевъ продължили за Родосто.

На другия денъ въ Александreta навързватъ заточениците по четирима съ ржетъ отзадъ, но така силно съз стегнати, че едва съз се движили. Фоти помолилъ да се яви гръцкиятъ владика. Казалъ се е гръкъ отъ Леринъ. Понеже говорѣлъ отлично гръцки, владиката повървашъ това и се застъпилъ предъ властта да поопуснатъ вѫжетата, което и станало. Нему отпуснали кола, на която се качили и четирима болни заточеници. Двама свещеници, — попъ Иванъ и попъ Доко — оковали въ желѣзни вериги и вързали съ вѫже за шинтъ.

Пътятъ за Диаръ-Бекиръ е билъ взетъ за 57 дни — пътъ мъченъ, пътъ труденъ, при ужасни лишения и несгоди — физически и климатически и не единъ е оставилъ кости изъ той пътъ.¹⁾ Кюрдите конници не позволили трупътъ на свещеника да биде поне заровенъ — оставенъ е билъ на хиени, чакали и грабливи птици.

Въ с. Хаманъ загиналъ отъ преумора братъ на Пандо Кляшевъ отъ с. Смърдешъ, Костурско. Тукъ умрѣлъ и шурея на Пандо — братъ на жена му. И Кире Хр. Цандилевъ, отъ с. Зелениче, загиналъ по сѫщия трагиченъ начинъ^{2).}

„Въ Диаръ-Бекиръ ни затвориха въ една крепость. Виждахме само небето. По малко вода и едно малко хлѣбче — това бѣше нашия разкошъ“, заявява нашиятъ мъченникъ.

„Тукъ ни нападнаха паразити, които ни довеждаха до полуда! Живи ни изедоха“ — продължава той.

— И дѣдо Христо Цандилевъ, 70 годишъ, осъденъ на 15 год., тукъ предаде Богу духъ. Калето тѣмно, влажно — измръзнахме въ него.

Много жертви оставихме тамъ и изъ пътя. Отъ 323 потеглили, останахме 202 души — 121 загинаха все отъ насилиствена смъртъ.

¹⁾ На излизане отъ гр. Береджикъ градската кюрдска състънца изпраща заточениците съ сопи и камъни, и конвоищарите кюрди връзватъ ржетъ на свещеникъ Бюль бюль Чутуровъ отъ Кичево, метватъ му друго вѫже около врата, завързватъ го за опашката на единъ конь и подкарватъ въ галопъ. 200—300 крачки само пръсва се сърдцето на пола и пада мъртвъ. Това тѣко довежда до делириумъ джелатина, който влачи мъртвеца до като окончателно обезобразенъ се измъква отъ примката. Други му одиратъ лицето и окачватъ брадата на опашката на коня, за да получатъ браво и аферимъ отъ началство и народъ. Межъ грамада, храбрецъ и хубавецъ, попъ Бюль бюль бѣ получилъ до тукъ на три пъти рани отъ сабля, но, гордъ и неустрашимъ, той понесе всичко най-хладно-кръвно.

²⁾ Все така страдалчески — кои съ отрѣзани предварително уши и носъ, кои пребити като псета съ камъни посъжаха съ коститъ си пътъ до Диаръ-Бекиръ, Лицо Каракицовъ отъ с. Репешъ, Панчо Маневъ отъ Нереть, Ане Грозевъ отъ с. Сванище, (Бит.), Филипъ Божиновъ — отъ с. Чумово, Миле Наумчевъ — 20 год. и Наумче Гроздановъ отъ с. Вранче (Прилепско). Гълъбъ Митревъ — Брѣжана, (Охр.) Василъ Яневъ — Баница, и други, чиито имена не помня — всички загинаха за народна свобода.

— Когато дойде валията, азъ бѣхъ доле като преводчикъ — викаха ми „Топаль паша“. Каза ни се, че султанът ни башладисва живота, та да извикаме три пѫти „Падишахъмъзъ чокъ Яша!“

— Дадоха ни три дни свободно да се движимъ изъ града. Арменскиятъ комитетъ ни указа голѣмо съдействие. Менъ дадоха едно муле да обиколя града. Направиха ми единъ опинъкъ съ мущукъ на петата, за да карамъ конь. Подариха ми една куртка и една шамия свита като чалма. Дадоха ни банкетъ. Цѣлиятъ градъ — мжже, жени — излѣзоха 3 км. вънъ отъ града да ни изпратятъ — съ хлѣбъ, сирене, пастирма и ракия.

— Валията ми отпусна единъ конь — иначе не можехъ да пѫтувамъ. Кавалерията, която ни придрожаваше, вече бѣше по-любезна — така ѝ бѣше поръчано.

— Следъ тридневно чакане въ Александрета, качихме се на единъ австрийски пароходъ, който ни отведе въ Чанакъ-кале и отъ тукъ въ Солунъ,

отъ кѫдете пъкъ ни изпратиха всички по домоветъ.

— Отъ с. Зелениче бѣхме заточени — азъ — Фоти Н. Кирчевъ, Христо Цандилевъ и синъ му Кире — и двамата загинаха на заточение — Пеци Боглевъ и Коли Колиновъ — Пеци Нолевъ, 60 год. отъ с. Сребърно, Трѣпко Миневъ, съ едно око сакато, отъ с. Айтосъ, Никола Василевъ, учителъ отъ с. Айтосъ, Пандо Василевъ и Георги Диневъ*) — всички осаждени по на 5 години и всички завърнали се по домоветъ си — завършва своя разказъ Фоти Н. Кирчевъ.

Днесъ Фоти живѣе бедно въ София, на ул. „Иларионъ Макариополски“ №4. Инвалидъ е, — съ лѣвия кракъ, 11 сантиметра по-късъ. Сега е на 70 години
Съобщава: К. Хр.

*) Дѣдо Pero попъ Митревъ, Василь Дельо Которкинъ, Кръстю Боглевъ, Илия Жорлевъ, отъ с. Баница — Леринско.

Тодоръ Златковъ

Единъ изъ между най-скромните дейци въ миналото на освободителните борби въ Битолско е билъ Тодоръ Златковъ, за когото твърде малко, за да не кажа никакъ, се е писало.

Той е роденъ въ с. Поешово — Битолско презъ 1876 г. Синъ е на едно отъ първите родолюбиви семейства въ селото, което е взело живо участие при отказването на селото отъ патриар-

които е билъ учителъ въ с. Церъ. Още тогава, т. е. 1895/6 уч. година Тодоръ Златковъ е билъ посветенъ въ револ. дѣло отъ Лука Джеровъ. Тъ. тамъ сѫ устройвали засади съ чѣкои по-смѣли и посветени въ дѣлото селяни на прочутия разбойникъ и кръволовъ Исламъ — чаушъ отъ с. Горно-Дебърско, който върлувалъ и ограбвалъ населението, като е вършилъ и убийства за пари. Той бѣ всъялъ голѣмъ страхъ и никой не смѣялъ да излезне свободно за работа по нивите.

Отъ с. Г. Дивяци Тодоръ Златковъ, по нареддане и препоръка на револ. организация, билъ е премѣстенъ за учителъ въ родното му село Поешово, дето прекара тамъ нѣколко години. Нему се дължи да бѫде организирано неговото село, което се показа здраво и послужи на организацията като пунктъ и главенъ складъ при доставянето на оръжието. Отъ тамъ то се изнасяше и предаваше на куриеритѣ отъ Крушовско, Прилепско, Демиръ-хисарско и пр.

Неговата кѫща и училището бѣха обърнати въ складъ за пушки и припаси. Презъ цѣлото време никакво издателство не стана, защото, както казахъ, селяните бѣха здраво организирани и ржководени внимателно отъ Т. Златковъ. При все това, той не можа и тукъ за дѣлго да се задържи: При разкриването на Битолската афера и той бѣше предаденъ отъ предателя Иосифъ, отъ с. Жабени, заедно съ много други посветени работници на дѣлото. Тогава Тодоръ Златковъ забѣгна и стана четникъ при четата на Георги Сугаревъ. Това стана на 22 февруари 1902 г. Той обикаля заедно съ Сугарева въ Битолско, до като презъ пролѣтта на 1903 г. се отдѣли като самостоятеленъ войвода за Малко Морихово и тамъ го заварва възвстанието. Въ време на възвстанието той взема участие въ редъ сражения заедно съ Никола Петровъ, който минаше загорски началникъ въ Мориховския районъ. Следъ прекратяване на възвстанието Т. Зл се прибира въ Битоля и тамъ се укрива, до като въ последствие бива амнистиранъ чрезъ Мюрщегските реформи.

Презъ 1904 г. е пакъ назначенъ за учителъ

Тодоръ Златковъ

шията и което при отварянето на първото българско училище съ собствени срѣдства е издържало училището. Тодоръ Златковъ е билъ първиятъ ученикъ на това училище и тукъ завършва осн. си образование. Презъ 1892/3 уч. година свършилъ IV класъ въ Битолската гимназия. По нѣмане на възможност той не продължи образоването, а стана учителъ въ с. Пуста-рѣка, първата година и с. Г. Дивяци — Крушовско. Тамъ е учителствувалъ 4 г. наредъ въ съседство съ Лука Джеровъ,

въ с. Нередъ — Леринско, но бѣ подозренъ наново отъ властъта и забранено му бѣ да учительствува, та си дохожда въ Битоля и остава безъ работа.

На другата година, презъ пролѣтъта на 1905 г. Т. Зл. наново става нелегалъ и влиза като съветникъ въ ревизионната чета на Геор. п. Христовъ въ Леринско и Костурско и тамъ е взелъ участие въ сраженията съ гръцките въоружени банди въ с. Прекопана и Нередъ — Леринско и Оровникъ, Буковикъ — Прѣспата. Той е обикалялъ нелегалъ въ Битолско изобщо до преди 1908 г., а презъ зимата по каналъ се прехвърли въ България. Тукъ прекарва цѣлото време безъ никаква работа — все въ страдания и мizerенъ животъ. Т. Зл. бѣше твърдъ по характеръ, тихъ и мълчаливъ, и винаги е отбѣгалъ похвали, ласки и шумъ около себе си. Презъ 1908 г. въ време на хуриета — „Конституцията“ дадена отъ Турция — Тодоръ Златковъ се връща въ Битоля, дето бива назначенъ за основенъ учителъ. Въ време на обезоржителната акция на Тургутъ паша попада въ затвора и бива осъденъ на 15 г. затворъ, дето лежа до пропътуването на Султана въ Македония въ 1910 г. — лѣтото.

Следъ това остава въ Битоля като учителъ до Балканската война.

Прогоненъ отъ сърбите, той наново дохожда въ България, кѫдето се настанива на работа и прибира семейството си отъ Битоля. Въ време на голѣмата Европ война Т. Зл. взима участие като вой-

никъ въ V мак. полкъ. Въ походитъ, като слаботѣлесенъ тежко заболява и лежи въ болницата, а следъ излизане отъ болницата, освободенъ е отъ войникъ и бѣ изпратенъ на разположение по разузнаването при щѣба на I-ва отдѣлна армия въ Битоля. Следъ напускане града, заедно съ окр. уп авление той се настанива въ Кичево, дето бива назначенъ за пол. приставъ. Както казахъ, Златковъ бѣше тѣлесно доста слабичъкъ, ето защо често боледуваше.

И когато му седава първата отпуска да дойде въ София да види семейството си, разболява се и умира.

И остави жена съ две неврѣстни момчета безъ никакви срѣдства за издръжка. Той бѣше извѣнредно честенъ и скроменъ и привърши своята кончина въ голѣма нѣмотия.

Цѣлото му родно село, всички, които го познаваха, ценѣха твърде високо Тодора Златковъ заради неговата всесърдечна преданност на революционното дѣло, заради неговиятъ героизъмъ и заради пословичната негова скромностъ.

Ние мислимъ, че не ще биде далече денътъ, въ който коститъ на Тодора ще се пренесатъ въ родното му село и ще се сложатъ въ основите на чаметника, който ще се издигне въ негова честь на всичките му съселяни — Поещовци — които сложиха кости предъ олтара на отечество и чиято слава ще се слави во вѣки вѣковъ.

Геор. п. Христовъ

ЛАМБЕ ЙОАНОВЪ АРНАУДОВЪ

Ламбе Йоановъ Арнаудовъ е роденъ въ Охридъ 1881 год. Учили е бълг. основно училище. Презъ януа-

Ламбе Йоановъ Арнаудовъ

рий 1903 год. турската полиция въ Охридъ заловила една разписка издадена отъ комитета на негово име, и той заедно съ другаря си Петрушъ Чановъ побѣгна въ го-

рата и се причисли въ четата на Хр. Узуновъ, съ когото се е движилъ презъ цѣлото време на вѣстанието.

После вѣстанието Ламбе замина по каналъ за България заедно съ другите охридски чети на 14. X. 1903 г. отъ с. Вирово, Д. Хисаръ; тия чети въ Велешко на мѣриха тамошния войвода Андонъ Късесето, който ги придружи; на 21. X. подъ с. Стари-Сълпъ на р. Вардаръ ги откри турскиятъ патруъл и отвори огънь, но никой не пострада, само единъ куршумъ е ударилъ въ цѣрвула на Т. Арсовъ отъ Охридъ, тогава секретарь на войв. Смиле Войдановъ. Отъ тамъ четата влѣзна въ с. Стари-градъ, Велешко, на денъ 27. X. Вечеръта е била обсадена отъ многооброенъ аскеръ, но тя е успѣла да излѣзне отъ селото, безъ да грѣмне пушка. Отъ тамъ четата дошла въ една колиба на с. Попадия, дето намѣрила Крушовския войвода Андрея Докурче съ двама четника. Тукъ чѣкъло отъ охридските четници изявиха желание да се върнатъ и се предадатъ въ Битоля на Австрийския консулъ. Къмъ тѣхъ се причислилъ и Ламбе и се върналъ у дома си въ Охридъ.

Ламбе има жена и 4 деца: Димитъръ и Никола оженени, а Петъръ и Борисъ ергени. Материалното му състояние е съвсемъ бедно: никакъвъ имотъ нѣма освенъ една стара паянкова кѫщица, въ която живѣе.

Т. Арсовъ
войвода отъ Охридъ

Христо Стояновъ Настевъ,

отъ с. Опейница, Охридско, роденъ 1886 г. въ селото си, свършилъ е V-и класъ на Битолската българска гимназия. Баща му, Стоянъ бъше началникъ на мѣстния комитетъ въ селото си отъ 1901 до края на 1903 год.

Той бъше единъ отъ най-действелните работници на революционните съционалистически организации съ цѣлото си семейство.

Презъ време на Илинденското възстание, 1903 г., Христо, както и баща му, Стоянъ, взеха живо участие въ движението: Стоянъ като войвода на Опейнчката възстаническа чета, а Христо като секретар — счетоводителъ на складовете за прехраната на възстаниците при мѣстността „Високо-дърво“, опейнчкски синоръ и при „Мирково-долче“. Четата на баща му Стоянъ води кървави сражения съ турски аскеръ при „Рашанецъ“, Куратичко, на 31. VIII. 903 г., кѫдето изгуби цѣлата си чета отъ 12 души, а Стоянъ биде раненъ въ ногата, както и Сандре Георгиевъ отъ с. Опейница.

Сражението е траяло отъ зарань до късно презъ нощта. Катастрофата при „Рашанецъ“ е станала по предателството на Велянъ, Симонъ, Иоанъ и Тасе, братя Славеви, отъ с. Речица, Охридско; причината е била тази, че имъ се поисква да предадатъ на комитета за прехраната на възстанич. чети своето жито възлизаше на 200 охридски кила, както и овцетъ имъ, разбира се срещу разписка.

Това жито, както и овцетъ си, споменатите братя Славеви, предатели, пренесли при Мефаилъ ага въ с. Коселъ и следъ това явили на аскера где се намиратъ възстаниците.

А Стоянъ Настевъ и семейството му, пръвъ предаде на възстаническите складове всичкото си жито и прѣко 300 глави овце и кози; съ тоя жесть той даде примеръ и на другите селяни да предаватъ доброволно

своите храни за прехранване на възстаниците. Стоянъ и семейството му сѫ били истински национални дейци. Подиръ нараняването си Стоянъ е седѣлъ три нощи при „Маркови-куки“ въ една пещера, заедно съ 40 души мирно население, а следъ това той заминалъ за Лешанска гора при попъ Василъ попъ Ангелевъ, войвода на Лешанска чета, която е била разтурена отъ аскера.

После 3 дена попъ Василъ и Стоянъ бидоха нападнати отъ аскера; тѣ сами, двамата водили сѫ 5 часово сражение, въ което попъ Василъ е падналъ убитъ, а Стоянъ прибѣгналъ въ опейнчката планина, гдето намѣрилъ семейството си разнебитено, състоящо се отъ жена му Цвѣта, синове: Христо, тогава 17 годишенъ, Георги 15 годишенъ и Йосифъ 13 годишенъ. Стоянъ е живѣлъ патриархално заедно съ братята си Димо и Илия съ се-

Стоянъ Настевъ Опейнчанецъ

мействата имъ; тѣ сѫко взели сѫ живо участие въ възстанието като борци. Селото Опейница биде опожарено отъ турцитѣ и цѣлото имущество и покъжината, кѫщата на Стоянъ биде унищожено. После ликвидирането на възстанието Стоянъ съ челядъта си се пресели въ гр. Охридъ, а братята му останаха си въ селото.

Стоянъ е починалъ презъ 1937 год. въ Охридъ.

Презъ време на сръбския режимъ Христо Стояновъ е билъ общинска кметъ на Опейнчката община отъ 1912 до 1915 год. и отъ 1918 до 1920 год. а отъ 1920 до 1925 год. Христо е билъ народенъ представителъ на Охридската околия въ Бѣлградския парламентъ. Презъ време на тия служби Христо е билъ най-добриятъ защитникъ на българския елементъ въ тази околия.

Ето и снимките на Христо и Стоянъ за да ги видятъ хората.

войвода *T. Арсовъ*
(Охридъ, 15. I. 942 г.)

Евтимъ К. Апоче

е роденъ въ Охридъ, презъ 1863 год., неграмотенъ. Презъ 1902 г. бидейки на гурбетъ въ Варна, разбралъ че Коле Левтеровъ готви чета, за да навлѣзе въ Македония, и онъ е дошелъ въ София и се причислилъ въ четата му. Около Петковдена (м. Октомврий) четата минала турска граница: съ Левтеровъ миналъ границата и полковникъ Янковъ съ една голѣма чета, а дветѣ чети броили 80 души.

Около Митровдена преминавайки р. Вардаръ дошли въ „Кожухъ планина“, Гевгелийско; тамъ бидоха обса-

дени отъ многооброенъ турски аскеръ цѣли 2 седмици, но безъ да влѣзнатъ въ стълкновение съ аскера, неусетно се измѣкнали изъ обсадата, па се отзоваха въ с. Загоричани, Костурско, родното място на п-къ Янковъ.

Отъ тамъ отишли въ с. Бабища, гдето ги обсадилъ аскеръ и завѣрздало се е сражение съ резултатъ: единъ четникъ леко раненъ.

Следъ това п-къ Янковъ попиталъ четниците, дали нѣкой четникъ желае да бѫде изпратенъ въ четите на други райони?

Евтимъ поискалъ за въ Охридско и билъ е изпратенъ; онъ се причислилъ въ четата на Никола Ру-

сенски, следъ чието премъстяване на негово място за войвода билъ е назначенъ попъ Христо отъ с. Велгощи. При разбиването на тази чета отъ турския аскеръ въ с. Конско – 13 януари 1903 година, – Ефтимъ показалъ несравнено геройство като задържалъ турците сковані на една позиция и съ това улеснилъ отстъпването на другарите си. Въ тази схватка падналъ убитъ войводата попъ Христо и двама четници. Подиръ това тази чета е заводилъ Никола Митревъ Елшанецотъ, и презъ цѣлото време на илинденикътъ възстаніе Ефтимъ се е подвизавалъ въ тази чета.

Подирът възстанието Ефтимъ заминалъ по каналъ за България заедно съ другите Охридски чети (отъ с. Вирово, Демиръ-Хисарско, тръгнали на 14. X. 1903 та въ София пристигнали на 6. XII.) Пролѣтъта презъ 1904 год. Ефтимъ се причислилъ въ четата на войводата Дончо, въ района Малешевско, а есеньта се е вратилъ въ България. Презъ време на Балканската война 1912 г. Ефтимъ е билъ доброволецъ въ Македоно-Одринското опълчение, та е земаль живо участие и въ междуусъюзническата война — 1913 г.

Ефтимъ Апоче има само една жена, а материалното му състояние е съвсемъ бедно; не притежава никакъвъ рентабиленъ ишът, освенъ една общинска нива (дадена му отъ сръбската властъ) която едва му дава 200 кгр. жито, голищно.

Секула Ристовъ Алексовъ

отъ с. Конско, Охридско, неграмотенъ, роденъ 1874 год. е единъ отъ най-деятелните работници на револ. организация въ селото му.

Секула Ристовъ Алексовъ

Презъ време на илинденското въстание — 1903 г. — биль е участникъ — борецъ въ сражението съ турския аскеръ при мѣстн. „Бигла“, а подиръ това биль е типъ работникъ по прехраната на възстанцийтѣ. На самия денъ Илинденъ и онъ е биль въ групата възстаници, която скъса телеграфнитѣ жици между Охридъ и Поградецъ. Презъ време на Балканската война — 1912 г. — Секула се намѣрилъ на гурбетъ въ Черна-вода, въ Ромъ-

ния, напуснала работата си и дошълъ въ София, дето се е причислилъ въ Македоно-Одринското опълчение, въ 3-а бригада, 9-а дружина, 4-а рота, 2-и взводъ, и въ всички походи и сражения на неговия взводъ е взималъ живо участие, за което е награденъ съ ордена кръстъ за храбростъ. Биль е раненъ въ лъвата си ръка. Секула има трима синове съ които живѣ. Материалното му състояние е съвсемъ слабо. Притежава земя около 20 декара, но всичката е баирско място, неплодородно, а семейството му брой 8 души.

Ето и фотография на снимка за да се види.

Зафиръ Димковъ

Дзане (Зафиръ) Димковъ отъ гр. Куманово, починалъ на 3 ноември м. година на 75 год. възрастъ.

Природно интелигентъ и голѣмъ родолюбецъ, той е единъ отъ основателите на революционното движение въ гр. Куманово.

По време на Винишката афера — 1897 г., арестуванъ и малтретиранъ, той е нас скоро освободенъ, благодарение че бѣ простиранъ 200-тѣхъ гроша, които ималъ да взима отъ юзбашията въ Куманово. Веднъжъ реабилитиранъ отъ юзбашията, въ последствие той не бѣ задирянъ отъ турските власти.

Презъ общоевропейската война, при отстъп-
лението си сърбските войски отъ Куманово го
отвличатъ като голѣмъ българинъ, и настигнатъ
отъ българските войски въ гр. Прищина бива
освободенъ. Покойниятъ доживѣ да види свобо-
дата на родината си, обаче, не бѣ щастливъ да ѝ
се нарадва за по-дълго време.

Миръ на праха му.

Положението

Още съ започването на военните действия, японските войски развиха необикновена бързина възвездането на редица бази и територии на противниците им въ Тихия океанъ. Отначало можеше да се допусне, че благодарение на изненадата за американците и англичаните, Япония може да има военни успехи, но че следът известно време англичаните и американците може да събератъ сили, да се съвзематъ и да окажатъ на нападателя по-сериозна съпротива по море и по суши. Известно бъде какво големо значение имаха за Англия и за Съединените Американски Щати Филипинските Острови, Хонгъ-Конгъ, Малайският полуостровъ и редица други острови по Китайско море и въ Тихия океанъ — като снабдителни бази, като военни крепости и бази и изобщо като подстъпки за разширение предимно на търговското и финансово проникване въ Азия.

Тия бази и стратегически пунктове, прочее, бъха отъ първостепенна важност за поддържането и развитието на английските и на американските интереси и планове въ Далечния Изтокъ, а следъ като и С. А. Щати откриха война на силите отъ Осъта тъхната важност пролича още повече и се увеличи още повече, защото чрезъ тъхъ можеше да се постигне единство във англо-американските военни действия и тъ обезпечаваха контрола на Англия и на С. А. Щати надъ морските пътища, по които Америка и Англия можеха да разчитатъ на известна сигурност за превоза на войски, на военни материали и на разни припаси за нуждите им въ войната.

Ето защо толкова по-голема бъде изненадата отъ факта, че японците не срещнаха по заветите до сега отъ тъхъ английски и американски територии онай съпротива, която всички очакваха да се даде тамъ. Следът тежките удари, които понесе английската бойна флота, а също и американската, въ Пърль Харбър и при Филипините — тия две флоти до тия часъ не посмъха да се явятъ на двубой съ японската флота и по тия начинъ се даде възможност на японците да извършатъ безброй десанти по островите и по други брегове и да постигнатъ въ едно търде кратко време успехи, които очудиха свѣта и засилиха духа и възможностите на японската войска за подвизи и постижения, върхътъ на които неминуемо ще бъде завземането на чутовната и минаваща за непревземаема крепость Сингапуръ, която днесъ преживява своите последни свободни часове.

Каквито и тълкувания да се правятъ, безспорно ще остане едно: превъзходството на японската войска, на японското главно командуване и на японския духъ надъ войската, спрямо главното командуване и духа на противниците на Япония, и неподготвеността на Англия и на С. А. Щати по тия тихоокеански места за водене на война съ една сила като японската — неподготвеност, която не говори добре преди всичко за главното командуване на тия две държави и която свидетелствува за методите на българите, съ които тия две сили съ скужили — особено С. А. Щати — спрѣмо Япония.

Има нѣщо, наистина изумително въ обстоятелството, че единъ Сингапуръ, който по пресътанията на агенция „Домей“ струва, като укрепена база, на Англия баснословната сума 60,000 000,000 лири стерлинги, и който като стратегично място си бъде спечелилъ името „сърдце на британската империя“ е оставенъ въ най-критичните му дни безъ закрилата на нови английски сили, на силни аероплани ескадрили. Изглежда невѣроятно англичаните, които праща летци отъ Далечния изтокъ чакъ въ Европа, за да се сражаватъ съ германци и италианци, да

не съм имали възможност да изпратятъ бойни аероплани и летци за защита на Малака съ болезнено чувствителния за нея Сингапуръ. Обясненията за това изоставяне на Сингапуръ безъ съответна въздушна защита могатъ да се търсятъ или въ застрашителната за Англия липса на достатъчно въздушни сили или въ това, че английските летци не се решаватъ да влизатъ въ сражение съ японската авиация. И въ единия, и въ другия случай това е единъ големъ минус за Англия.

Изглежда като най-вѣроятно предположението, че англичаните, които следът влизането на Япония въ войната разпръснаха по много фронтове оскъдните добре подготвени военни сили, още когато видѣха, че не могатъ да задържатъ позициите си на японския напоръ въ Хонгъ-Конгъ и особено въ Малайския полуостровъ, ще да съм решили да прекалятъ дори и единъ Сингапуръ, но да се опитатъ поне да се съпротивяватъ срещу японското нахлуване въ Индия, която и географски и като огромен резервоаръ на човѣшки материалъ и политически е отъ много по-голема важност за Лондонъ отъ всѣка друга английска база. Защото, ако загубата за Сингапуръ ще доведе до раздробване духовете на англичаните и вѣрата имъ въ ръководителите на войната, една загуба на Индия сигурно ще раздруга отъ основи и може да катурне непоправимо самата сграда на английската империя.

Въ отстѫплението си предъ натиска на японците въ Далечния изтокъ англичаните вижда съм решили да дадатъ по-силен отпоръ именно въ Индия и въ онова пространство, което обхваща самата Индия, и всички сния държавици, съставлящи тъй наречения Среденъ изтокъ съ Суецкия каналъ като ключева позиция между Азия и Африка, — пространството, което изглежда ще съставлява въ недалечно може би бѫдеще решителния боенъ театъръ, дето не е чудно да си дадагъ генерално сражение англичани, германци, италианци, японци, а може би и руси. Японскиятъ въ „Нichi Нichi“ вече загатва за една среща въ това именно пространство на войските на силите отъ тристрания пактъ.

Съ наблизаването на пролѣтъта все по-ясно се очертаватъ перспективите на една нова гигантска борба около линиите Ленинградъ — Москва — Кавказъ — Суецкия каналъ.

Болшевиките презъ изтеклиятъ зимни месеци успѣха да се задържатъ предъ Москва и дори да напреднатъ почти по цѣлия си фронтъ до предварително определената отъ германското главно командуване линия за зимуване, която линия тъ съ цената на големи човѣшки и материални жертви се мѫжатъ да пробиятъ докато още бушуватъ силните руски снѣжни бури, на които тъ съм повече свикнали отъ германците. Последните, обаче, въпрѣки това успяватъ храбро и съ сѫщото военно изкуство, съ което постигнаха до сега редица победи по другите фронтове, отблъсватъ нападателя, като въ последно време съм взели на много места инициативата въ ръцете си Но, докато продължаватъ сегашните атмосферни и други, свѣрзани съ зимата, условия германците, вижда се, и не желаятъ да взематъ инициатива за офанзива отъ големъ масшабъ, каквато тъ ще приематъ, ако се сѫди по нѣкои германски изявления, напролѣтъ, когато ще могатъ да развиятъ въ пълната имъ сила всички свои военни срѣдства и когато вѣроятно що се наблюдава за осъществяване много по-важни задачи отъ задачата да се завзематъ известни брой руски селища и позиции.

МАКЕДОНСКА НАРОДНА БАНКА - А. Д.

КАПИТАЛЪ: 40,000,000 - ЛЕВА

ЦЕНТРАЛА: СОФИЯ

КЛОНОВЕ: ПЕТРИЧЪ, Г. ДЖУМАЯ, НЕВРОКОПЪ, СВ. ВРАЧЪ, СКОПИЕ И БИТОЛЯ

ТЕЛЕФОНИ: №№ 2-51-96, 2-51-97.

Телегр. адресъ: „МАКЕДОНБАНКЪ“

ОТКРИВА ТЕКУЩИ ДЕБИТОРНИ СМЪТКИ.

СКОНТИРА ТЪРГОВСКИ ПОРТФЕЙЛЪ.

Приема за инкасo полици [платими въ

България и чужбина при много изгодни условия.

Отпуска заеми срещу залогъ на бъжански облигации, които приема на хранение безъ право пазене и се грижи по инкасиране на купоните.

Отпуска варанти срещу залогъ на стоки.

Открива акредитиви. Дава улеснения по рамбурсирани стоки.

Приема срочни и безсрочни влогове при много изгодни лихви и условия.

Извършва преводи на всъкжде въ България и чужбина. Издава гаранции за участие въ търгове и предъ частни предприятия.

Банката отдава касетки подъ наемъ.

Първостепенни кореспонденти въ цѣла ^{и др.} България и чужбина.

**СОБСТВЕНИШКА КООПЕРАТИВНА БАНКА
СОФИЯ**

СОБСТВЕНО ПОМЪЩЕНИЕ БУЛ. „ЦАРИЦА ИОАНА“ 15

Членове-собственици	2700
Собствени сръдства	22 ми-
Влогове	60 ли-
Пласменти	72 она

Преводи и инкасо съ цѣлата страна.

„СЪЕДИНЕННИТЪ ТЮТЮНЕВИ ФАБРИКИ“
БЕЗ. АКЦ. Д-ВО
ПРИДВОРНИ ДОСТАВЧИЦИ

Най-голъмото българско предприятие за производство на папироси и тютюнъ

5 фабрики въ:

ПЛОВДИВЪ, РУСЕ, ВАРНА, ШУМЕНЪ
И БУРГАСЪ

Употребява винаги най-отбрани, отленали и автоматични цигари.

ХАРМАНИ ВИНАГИ ЕДНАКВИ

I-ВА БЪЛГАРСКА ЧОРАПНА ФАБРИКА

„КА-БО“ А. Д.

Бул. „Дондуковъ“, 21 * „Фениксъ“
Тел. 2-06-28

ПРИДВОРНИ ДОСТАВЧИЦИ

**Чорапитъ
=КА-БО=**

НѢМАТЬ РАВНИ НА СЕБЕ СИ

**ДЪРЖАВНА ЛОТАРИЯ
— ЩАСТИЕ ЗА ВСИЧКИ**

Всѣки може да стане
БОГАТЪ И ЩАСЛИВЪ
въ обединена и велика българия
чрезъ единъ билетъ отъ
ДЪРЖАВНАТА ЛОТАРИЯ

Милионни печалби — Редовни тиражи безъ отлагане. Плащане печалбите безъ бирнически удостовърения, запори и формалности.

1/4 билетъ 25 лв.